

Byggföretagen - 25 år av utveckling

Så har säkerheten på bygg- arbetsplatserna förbättrats.

Foto: © Byggföretagen

BYGGFÖRETAGEN

Byggföretagen bildades 2001 ur en vilja att samla bygg- och anläggningsföretag i hela Sverige bakom en gemensam idé – att skapa en starkare röst för den svenska bygg- och anläggningsbranschen.

Sedan dess har mycket hänt.

Under 25 år har branschens förutsättningar förändrats i grunden: Sveriges EU-inträde har lett till ett ökat inslag av utländsk konkurrens och andelen specialistmoment på våra byggarbetsplatser har blivit fler. Samtidigt har säkerhetskulturen fördjupats och fler människor har hittat sin plats i bygg- och anläggningssektorn.

I samband med Byggföretagens 25-årsjubileum vill vi lyfta fram den långsiktigt positiva utveckling som branschens aktörer gemensamt har drivit. För förändringen har inte varit ett enmansverk. Den har vuxit fram ur enskilda företagsinitiativ och gemensamma satsningar från arbetsmarknadens parter.

Den första rapporten under jubileumsåret berör arbetsplatsolyckor.

Säkerheten är ett helhetsansvar – arbetsmarknadens parter, företagets och individens. När det kommer till arbetsplatsolyckor blir bygg- och anläggningsbranschens arbete aldrig färdigt. En olycka är alltid en för mycket. Men varje insats för att höja säkerheten, förbättra arbetsmiljön och stärka kompetensen har betydelse. Och de långa linjerna visar att utvecklingen går åt rätt håll.

Tillsammans bygger vi Sverige på schyssta grunder.

Inledning

Bygg- och anläggningsbranschen är en av de mest olycksdrabbade näringsgrenarna inom arbetslivet. Under perioden 2000–2025 har branschen stått inför stora utmaningar gällande säkerhet och arbetsmiljö. Denna rapport syftar till att ge en övergripande bild av utvecklingen av arbetsplatsolyckor under tidsperioden.

Systematiska insatser har haft effekt

Under de första åren av 2000-talet rapporterades en hög frekvens av arbetsplatsolyckor inom bygg- och anläggningsbranschen. Enligt Arbetsmiljöverket och andra berörda myndigheter uppgick antalet anmälda olyckor med sjukfrånvaro till flera tusen per år, vilket tydligt visade på omfattande brister i det dåvarande arbetsmiljöarbetet.

Mot denna bakgrund intensifierades under 2010-talet insatserna för att stärka arbetsmiljö och säkerhet, både genom myndighetsåtgärder och genom branschgemensamma initiativ. Ett mer systematiskt arbetssätt fick successivt genomslag, vilket också avspeglades i en minskning av antalet arbetsplatsolyckor med allvarliga personskador.

Trots denna positiva utveckling kvarstod emellertid betydande arbetsmiljöutmaningar. Dessa var särskilt framträdande i samband med projektering och genomförande av mer komplexa byggprojekt, där tidspress, många inblandade aktörer och otydliga ansvarsförhållanden ökade risken för att arbetsmiljöaspekter inte fullt ut integrerades i planering och utförande. Brister i tidiga riskbedömningar, samt i samordningen mellan olika funktioner, innebar att olycksrisker i vissa fall kvarstod eller uppstod, trots förbättrade säkerhetsrutiner i det operativa arbetet.

Under de senaste åren har branschen dessutom påverkats av nya förutsättningar, såsom ökad digitalisering och en högre grad av specialisering, vilket i sig ställer nya krav på arbetsmiljöarbetet. Samtidigt visar tillgänglig statistik att antalet arbetsplatsolyckor har minskat kontinuerligt sedan början av 2000-talet, vilket indikerar att långsiktiga och systematiska insatser haft effekt, även om fortsatt utvecklingsarbete är nödvändigt.

Orsaker till allvarliga olyckor

Fall från höjd och fallande föremål

Fallolyckor och olyckor som orsakas av fallande föremål är de vanligaste orsakerna till allvarliga och dödliga olyckor inom bygg- och anläggningsbranschen. Olyckorna kan ofta härledas till brister i den förebyggande planeringen av arbetsmoment som utförs på höjd, såsom avsaknad av kollektiva skyddsanordningar, otillräckligt fallskydd, bristande avspärningar eller otillräcklig säkring av material och verktyg.

Därtill bidrar otillräcklig utbildning och introduktion i säkerhetsrutiner, samt en informell ”jag ska bara”-attityd, där tidsbrist eller vana leder till avsteg från fastställda säkerhetskrav. Riskerna förstärks ytterligare på gemensamma arbetsplatser där samordning mellan olika entreprenörer brister.

Sådana individuella beslut och organisatoriska brister sker dock ofta i ett sammanhang där ansvarsfördelning, instruktioner och uppföljning varit otydliga.

Maskin- och verktygsrelaterade olyckor

Arbete med maskiner, fordon och handhållna verktyg innebär betydande risker, särskilt vid användning av tunga eller kraftfulla arbetsredskap. Olyckor uppstår ofta till följd av bristande underhåll, tekniska fel, felaktig användning eller otillräcklig utbildning och behörighet.

Även oklara ansvarsförhållanden, bristande riskbedömningar inför arbetsmoment samt en säkerhetskultur som inte tydligt prioriterar efterlevnad av rutiner bidrar till olycksriskerna. Arbetsledningens agerande, i kombination med enskilda arbetstagares förhållningssätt till gällande säkerhetsregler, har här en avgörande betydelse.

Ergonomi och belastningsskador

Bygg- och anläggningsarbete är i många delar fysiskt krävande och präglas ofta av tunga lyft, repetitiva rörelser och arbete i påfrestande arbetsställningar. Långvarig exponering för sådana belastningar leder inte sällan till skador på muskler och leder samt förslitningsrelaterade besvär. Även om belastningsskador inte alltid klassificeras som arbetsolyckor i statistiken, utgör de en betydande arbetsmiljörisk och bidrar till sjukfrånvaro, nedsatt arbetsförmåga och i förlängningen ett tidigare utträde från arbetslivet.

Psykisk ohälsa och stress

Hög arbetsbelastning, tidspress och otydliga krav, i kombination med krav i privatlivet, har medfört att psykisk ohälsa blivit en alltmer påtaglig utmaning även inom bygg- och anläggningsbranschen. Stress, trötthet och utmattnings kan försämra omdöme, koncentrationsförmåga och reaktionstid, vilket i sin tur ökar risken för tillbud och olyckor. Bristande återhämtning och otillräckligt organisatoriskt stöd förstärker dessa risker och understryker behovet av att även den organisatoriska och sociala arbetsmiljön hanteras systematiskt.

Konsekvenser av arbetsplatsolyckor

För arbetstagaren

Arbetsplatsolyckor kan leda till allvarliga skador, i vissa fall med bestående funktionsnedsättningar eller dödlig utgång. För den enskilde arbetstagaren innebär detta ofta en lång och krävande rehabiliteringsprocess, med risk för nedsatt arbetsförmåga eller varaktigt utanförskap från arbetsmarknaden. Olyckor kan även medföra betydande ekonomiska konsekvenser samt psykiska påfrestningar, vilket i sin tur påverkar familjeliv och sociala relationer.

För arbetsgivaren

För arbetsgivaren kan arbetsplatsolyckor medföra omfattande ekonomiska och organisatoriska konsekvenser. Utöver direkta kostnader för produktionsstopp, sjukfrånvaro och ökade försäkringspremier kan olyckor leda till företagsbot, sanktionsavgifter, skadeståndsansvar eller andra rättsliga följder vid bristande efterlevnad av arbetsmiljöregelverket. Därtill riskerar företagets anseende att skadas, vilket kan påverka konkurrenskraft, möjligheten att vinna uppdrag samt attraktionen som arbetsgivare.

För samhället

På samhällsnivå innebär arbetsplatsolyckor betydande kostnader för hälso- och sjukvård, socialförsäkringssystem och rehabiliteringsinsatser. Olyckor bidrar även till produktionsbortfall och minskad effektivitet inom näringslivet. Inom bygg- och anläggningssektorn kan detta på sikt leda till kompetensbrist och försvåra branschens långsiktiga utveckling, samtidigt som ökade olyckstal riskerar att undergräva förtroendet för branschens arbetsmiljöarbete.

Förebyggande åtgärder

Lagstiftning och regelverk

Sverige har ett omfattande regelverk kring arbetsmiljö, där Arbetsmiljölagen och Arbetsmiljöverkets föreskrifter är centrala. Under perioden 2000–2025 har dessa kontinuerligt uppdaterats för att skärpa kraven på säkerhet i byggbranschen.

Utbildning och träning

En viktig del i säkerhetsarbetet är utbildning av arbetstagare och arbetsledare i riskmedvetenhet samt korrekt och säker hantering av utrustning och arbetsmoment. Riktade utbildningar för arbetsledare och chefer, med fokus på systematiskt arbetsmiljöarbete, riskbedömning och samordningsansvar, har varit centrala för att skapa en mer strukturerad och förebyggande säkerhetskultur i branschen.

Inom branschen har flera utbildningsinsatser bidragit till att höja den generella säkerhetsnivån bland yrkesarbetarna. Exempelvis har obligatoriska utbildningar i fallskydd, säkra lyft och maskinsäkerhet haft stor betydelse för att minska risken för allvarliga olyckor. Därutöver har utbildningar i arbete på väg, ställningsbyggande, brandfarliga heta arbeten samt introduktionsutbildningar för nya medarbetare bidragit till ökad kunskap om risker och ansvar på gemensamma arbetsplatser.

Safe Construction Training är hela branschens introduktionsutbildning inom arbetsmiljöområdet. Från och med den 1 juli 2021 är utbildningen obligatorisk för Byggföretagens medlemmar. Safe Construction Training förutsätter att individen är ansluten inom ID06. Detta för att säkerställa att digitalt utbildningsbevis registreras på individen inom ID06 Kompetensdatabas. Utbildningen finns på tio olika språk och genomförs kostnadsfritt online via dator, platta eller mobil.

Säkerhetskultur och ledarskap

Företagskulturen spelar en avgörande roll för säkerheten. Ledarskap som prioriterar säkerhet och aktivt arbetar med riskbedömningar, dialog och rapportering av tillbud har visat sig minska olyckorna betydligt. I detta har samverkan mellan platsledning och skyddsombud stor påverkan på att arbetsmiljöarbetet bedrivs i enlighet med arbetsmiljölagen och det systematiska arbetsmiljöarbetets krav, samt på att risker hanteras innan de leder till olyckor eller ohälsa.

Teknologiska lösningar

Digitalisering och tekniska innovationer har underlättat säkerhetsarbetet. Exempel är användning av drönare för inspektion, sensorer som varnar för riskzoner och VR-träning för farliga moment. Byggrobotar är en annan teknik som i dag kan användas för att undvika upprepade rörelser.

Framtidsutsikter

Byggbranschen står inför en rad utmaningar och möjligheter. De totala arbetsrelaterade sjukdomarna går ner men vibrationer är en grupp som går uppåt. Exponeringen av vibrerande verktyg har ökat markant de senaste 10 åren. Ökad automatisering och robotisering förväntas minska riskexponeringen för arbetare i farliga moment. Samtidigt är det viktigt att adressera nya risker kopplade till psykisk hälsa och ergonomi.

Förbättringar i lagstiftning, utbildning och säkerhetskultur har haft positiv effekt. En fortsatt satsning på utbildning, starkt ledarskap och integrering av ny teknologi är avgörande för att nå nollvisionen för arbetsplatsolyckor inom bygg- och anläggningsbranschen.

Kontinuerlig nedgång gällande olyckor

Byggindustrins Centrala Arbetsmiljöråd, BCA, är ett partsgemensamt organ i Sverige där arbetsgivarorganisationer och fackförbund samverkar kring arbetsmiljöfrågor inom byggbranschen. BCA sammanställer statistik om arbetsplatsolyckor och arbetssjukdomar med data från Arbetsmiljöverket och Försäkringskassan för att ge en helhetsbild av säkerhetssituationen i branschen.

I jämförelse med andra näringsgrenar har bygg- och anläggningsbranschen historiskt haft en hög olycksfrekvens i förhållande till många andra sektorer – ofta över genomsnittet i arbetslivet. Samtidigt kan det konstateras att det skett en kontinuerlig nedgång gällande såväl olycksfrekvens per 1 000 anställda och antalet dödsolyckor sedan 2000-talets inledning.

År:	Antal olyckor med sjukfrånvaro	Olycksfrekvens (per 1000 sysselsatta)	Antal dödsolyckor
2000	3 450	15,8	22
2001	3 320	15,3	21
2002	3 100	14,7	20
2003	2 980	14,3	19
2004	2 850	13,9	18
2005	2 700	13,3	17
2006	2 600	12,9	16
2007	2 500	12,6	16
2008	2 400	12,2	15
2009	2 350	11,9	14
2010	2 300	11,7	14
2011	2 220	11,3	13
2012	2 150	11,0	13
2013	2 100	10,8	12
2014	2 050	10,5	12
2015	2 000	10,3	11
2016	1 950	10,1	11
2017	1 900	9,9	10
2018	1 850	9,7	10
2019	1 820	9,5	9
2020	1 800	9,4	9
2021	1 780	9,3	8
2022	1 900	9,8	10
2023	2 188	10,9	12
2024	2 051	10,5	8

Källa: BCA, Statistik över arbetsplatsolyckor i byggbranschen 2000–2024

Tre punkter för en tryggare och säkrare bygg- och anläggningsbransch

Starkare ansvar för aktörer i hela byggkedjan

Arbetsgivaren har det yttersta ansvaret för arbetsmiljön. Samtidigt har alla medarbetare ansvar för att skapa god arbetsmiljö och ta ansvar inom ramen för sina olika roller. Ansvaret för arbetsmiljön ska inte kunna skyfflas ner i leverantörskedjan. Stärkt ansvarstagande från varje aktör — från ledning till varje enskild medarbetare på byggplatsen — är en förutsättning för ytterligare förbättring. Svenska byggnadsarbetare har många gånger möjlighet att själv styra sitt arbete. Förhållanden mellan ansvarig chef och arbetstagare bygger på tillit och förtroende.

Skärpt kontroll och tillsyn av företag

Skärpta myndighetskontroller är centralt för att komma till rätta med arbetsplatser som inte följer lagar och regler. Det krävs utökat informationsutbyte mellan berörda myndigheter, till exempel Arbetsmiljöverket, Skatteverket, Migrationsverket, för att bättre kunna identifiera oseriösa aktörer. Digital överföring av myndighetsdata till branschverktyg som ID06 ger också bättre kontroll över vilka företag och personer som faktiskt arbetar på byggarbetsplatser.

Ökad utbildning och riskmedvetenhet

Safe Construction Training är en obligatorisk säkerhetsutbildning som är registrerad i ID06 och gäller för alla som arbetar på en bygg och anläggningsarbetsplats. Det krävs tidig utbildning av elever på byggprogrammen för att etablera goda säkerhetsvanor. Med det behöver byggbranschen närmare samverka med yrkesskolor, högskolor och universitet. Även inom kompetensutvecklingsområdet behövs ett närmare samarbete mellan Skolverket och Arbetsmiljöverket.

Avslutade reflektioner

Under perioden de senaste 25 åren har bygg- och anläggningsbranschen i Sverige gjort betydande framsteg när det gäller att förbättra arbetsmiljön och minska antalet arbetsplatsolyckor.

- Antalet dödsolyckor har gått ned med cirka 60 procent
- Antalet olyckor med sjukfrånvaro har minskat med cirka 40 procent.
- Olycksfrekvensen, det vill säga antalet olyckor per 1 000 sysselsatta, har sjunkit med cirka 30 procent.

Satsningar på en fungerande säkerhetskultur och andra insatser för att skydda liv i bygg- och anläggningsbranschen har varit effektiva. Men varje dödsfall eller allvarlig arbetsplatsolycka är en tragedi. Trots en positiv utveckling är byggbranschen fortfarande en av de mest olycksdrabbade sektorerna i arbetslivet. Olycksfrekvensen ligger kvar på en nivå som kräver fortsatt fokus på riskmedvetenhet, utbildning, arbetsmiljöutveckling och regelefterlevnad.

Vi finns över hela Sverige!

Byggföretagen är bransch- och arbetsgivarorganisationen för seriösa bygg-, anläggnings- och specialföretag verksamma på den svenska byggmarknaden.

Våra kontor finns från norr till söder och ger medlemmar lokal tillgänglighet och service.

Byggföretagen

Adress Box 5054,
102 42 Stockholm
Telefon: 08-698 58 00
Fax: 08-698 59 00
Mail: info@byggforetagen.se
Webb: www.byggforetagen.se

